Azərbaycanın yeni sınağı: informasiya müharibəsinin "iç cəbhəsi"

III məqalə

Ya göründüyün kimi ol, ya olduğun kimi görün.

Mövlanə Cəlaləddin Rumi

"Kripto lulliçilik" və elm

İlk baxışdan hər bir vətəndaşın tarixi savaşın iştirakçısı olması fikri abstrakt məfhum təsiri bağışlaya bilər. Lakin müasir cəmiyyətlər haqqında mövcud olan elmi təsəvvürlərin bir özəlliyi prizmasında mənzərə tamamilə inandırıcı və praktiki məzmunu olan reallıq kimi görünür.

Müasir elmi yanaşmalarda (Qərbdə formalaşmış F.Q.) belə bir metodoloji xüsusiyyət vardır: Ən kiçik ən böyük ola bilər. Bu, ümumiyyətlə, sosial həyatda proseslərin qeyri-xətti ("kiçik təsir kiçik nəticə, böyük təsir böyük nəticə verir" prinsipinin özünü doğrultmadığı situasiya) mahiyyətdə olması ilə bağlıdır. Onun məntiqi əsası isə əsrlərdir ki, Qərb fəlsəfi və elmi təfəkküründə hakim olan "fərqləndirmə" prinsipinə dayanır.

Orta əsrlərdə Raymond Lulli qərblilərin fərqləndirmə təfəkkür qaydasını xristian dini düşüncəsi üçün ümumiləşdirərək belə bir tezis formalaşdırdı: "Dünyanın həqiqətləri xristianlıqdadır və bütün digər dinlər bunu qəbul etməlidirlər. Bunun üçün xristian alimlər məntiq, fəlsəfə və konkret elmlə dünya hadisələrini xristian həqiqətlərinin təsdiqi kimi öyrənməlidirlər. Bununla buddizm, iudaizm (yaxadut), İslam və başqa dinlər xristian həqiqətlərini elmi həqiqət kimi qəbul etməlidirlər!"

R.Lulli bu proqramın "kriptotəlimi"ni yaratdı. Orada hansı üsulla fəlsəfi və elmi təfəkkürün xristian həqiqətlərini elmi libasda təqdim etməli olduğu göstərilmişdir (bu barədə Frensis Yeytsin tədqiqatı vardır). Lakin sonralar bu yanaşma, ümumiyyətlə, insanın elmi yanaşması kimi universallaşdırıldı, maskalandı və təhlükəli təbliğat, təşviqat fenomeninə çevrildi. Avropanın məşhur filosoflarının yaradıcılığında bu kriptoluq ciddi yet tutur.

Məsələn, M.Leybnitsin, F.Bekonun və ya R.Dekartın fikirlərinə bir qədər başqa bucaq altında baxanda "lulliçiliyi" görə bilərsən. Lakin bu mövqeni indi kimsəyə sübut etmək müşkül məsələdir. Buna baxmayaraq, məsələyə konkret informasiya müharibəsi və ümumiyyətlə, müasir mərhələdə təbliğatın söykəndiyi məntiq pizmasında baxanda, bir sıra mühüm məqamlar aydın olur.

Fərqlənənləri fərqləndir!

Yuxarıdakı qısa təsvir etməyə çalışdığımız qərblilərin təfəkküründə baza tezisinin "fərqləndir" çağırışının olması əsrlərdir ki, bütün dünyada həlledici təsirə malikdir. Bu barədə P.Feyerabend, B.Anderson, O.Şpenqler, M.Maklüyen, F.Yeyts, P.Hatton, Q.D.Peyc və başqaları müxtəlif kontekstlərdə yazmışlar. XX əsrin ikinci yarısında isə ingilis riyaziyyatçısı və mühəndisi Spenser Braun "forma" adlı məntiq yaratdı ki, bu da faktiki olaraq "fərqliliklərin fərqləndirilməsi" üsulunu elmi təfəkkürün mərkəzinə gətirdi. Sosial, siyasi və informasiya aspektlərində bunun mənası ondan ibarətdir ki, Qərb və digər sivilizasiyalar kökdən fərqlidirlər və indi bu fərqlilikləri yenidən fərqləndirmək lazımdır. Fərqlənənlərin ideologiya, təbliğat, informasiya sferalarında yenidən fərqləndirilməsinin fəlsəfi bazasını R.Dekartın subyekt-obyekt bölgüsü təşkil edir. Yəni analiz etmək, bütövü parçalamaq, onu hissələrə ayırmaq üsulu ilə obyekt "adekvat" dərk oluna bilər.

Buradan dərrakəli Qərb elm adamları maraqlı nəticə çıxarmışlar: Qərb fəlsəfi-elmi təfəkkürü, ümumiyyətlə, parçalayıcı, fərqləndirici, hissələri bir-birinə qarşı qoyan və bütövlükdə aqressiv hadisədir. Bundan M.Maklüyen "Qərb insanının özündənrazılığı, riyakarlığı", O.Şpenqler "süqut edən sivilizasiya", B.Anderson "fərqli mədəniyyətləri məhv edən yanaşma", Q.D.Peyc "Qərb təfəkkürünə "öldür" səslənişi xasdır" kimi nəticələr çıxarmışlar.

Bu təfəkkür tərzini birbaşa sosial mühitə, dövlətlərarası münasibətlərə, fərqli mədəniyyətlərə proyeksiya etdikdə ümumi mənzərə aşağıdakı kimi olur: fərqlilikləri fərqləndir, toplumu hissələrə ayır, kiçiklə böyüyün yeri tərs olsun və bu əsasda özünə faydalı olan faktorları qabart. Daha da konkretləşdirsək, hətta, ən kiçikləri elə böyüt ki, sənin marağına cavab versin!

Əlbəttə, bu üsul açıq ifadə edilməz və onu həyata keçirmək üçün müxtəlif terminoloji baza yaradılmışdır. Bu bazada "demokratiya", "liberalizm", "böyük dövlətin böyük maraqları təbiidir", "böyük strategiya", "insan haqları önəmlidir" və s. kimi anlayışlar vardır. Qərb dünyasına aid olmayan güclü dövlətlər isə bir qədər fərqli informasiya sahəsində fəaliyyət göstərirlər. Məsələn, onlar üçün "Rus dünyası" və ya "Çin marağı" və s. kimi terminlər əhəmiyyətlidir.

Bütün bunlar çox mürəkkəb olan təfəkkür situasiyasının informasiya müharibəsinə aid olan lokal bir qismidir. Əsas mənası belədir: təsir obyekti seçilən cəmiyyətdə fərqlilikləri yenidən fərqləndirməyi alovlandırmaqla toplumda mövcud birliyi laxlatmaq, ən kiçikləri başa çıxartmaq və bununla sosial tarazlığı pozmaq, iqtidarla vətəndaş arasında qarşılıqlı inamsızlıq, legitimsizlik və hörmətsizlik yaratmaq və s.

Belə bir yanaşma avtomatik olaraq hər bir fərdin sosial mühit üçün əhəmiyyətini dəfələrlə artırır, çünki vurğulanan pozucu məqsədlərə çatmaq üçün hər bir fərdin "beyni və qəlbi" uğrunda mübarizə aparmaq lazım gəlir. Ona görə də indi istər Qərb, istər başqa məkanın güclü dövlətləri olsun, qarşı tərəfdə sosial təşkilatlar, qeyri-hökumət təşkilatları, sosial klublar, vətəndaş birlikləri və digər lokal təşkilatlanma modellərindən istifadə edirlər.

Eyi zamanda, ara vuranlar bütün məsuliyyəti hakimiyyətin üstünə ataraq, ikiqat zərər verməyə çalışırlar. Birincisi, real vəziyyəti təhrif edirlər. İkincisi, vətəndaşı və bütövlükdə, toplumu dövlətin taleyindəki məsuliyyətli rolundan uzaqlaşdırırlar. Birtərəfli olaraq, iqtidarı hədəf göstərməklə həm reallığı təhrif edirlər, həm də vətəndaşın ölkə üçün daşıdığı məsuliyyətə kölgə salırlar. Bununla cəmiyyətdə abseintist əhval-ruhuyyəsi yaratmağa cəhd göstərirlər. Yəni vətəndaş öz dövlətinə, cəmiyyətinə laqeyd olur, onun məsuliyyətini daşımalı olduğunu təsəvvür edə bilmir.

Ara vuranların yaxın perspektivdə aradan qalxacağını gözləmək sadəlövhlükdür, çünki yuxarıda göstərməyə çalışdığımız kimi, təməldə, ümumiyyətlə, təfəkkürün işləmə tərzi, başqalarına yanaşma fəlsəfəsinin prinsipləri durur. Onların aradan qalxması perspektivi isə görünmür. Yenə də liderlik, ağalıq, gücü başqasına tətbiq etmək və s. planlar ortadadır. Bu barədə dünyanın müxtəlif dövlətlərinin liderləri dəfələrlə müxtəlif kontekstlərdə açıq fikirlər söyləmişlər. Həmin fikirlər sırasında "indi böyük dövlətlər gücə arxalanırlar", "dünya 5-dən böyükdür", "güclü olan haqlıdır" və buna bənzər digər tezislər də vardır.

Azərbaycan məsələsi

Bütün bunların işığında Azərbaycan məsələsinin regional və multiregional miqyaslarda böyük güclər üçün hansı anlama gəldiyini təsəvvür etmək çətin deyildir. Çünki Azərbaycan faktiki olaraq, dünya siyasətini belə silkələyən addım atdı. Azərbaycan Respublikası son dövrdə dünyaya göstərdi ki, ərazicə kiçik olsa da, siyasi-diplomatik potensialı və dövlət qura bilmək mədəniyyəti yüksəkdir. Bu keyfiyyətdə regionun lideri ola bilər. Hətta multiregional miqyasda ciddi geosiyasi güc səviyyəsinə yüksələ bilər. Bunun üçün Azərbaycan daxili birliyi təmin etmək iqtidarındadır. Onun başlıca üsulu multikultural dəyərlərə dayanan XXI əsrin tələblərinə uyğun toplum formaşlaşdırmaqla bağlıdır. Bununla Bakı güclü dinamik cəmiyyət nümunəsi yaradır.

Daxili birliyə söykənən multikultural siyasəti rəsmi Bakı regional və multiregional miqyasda siyasi-mədəni birliyə proyeksiya edə bilir. Bunun nümunələri kifayət qədərdir. Son iki sammit – Astanada ŞƏT və Şuşada TDT tədbiri həmin tezisin əyani sübutudur.

Deməli, Azərbaycan, faktiki olaraq, yeni bir güc kimi əsrlərdir dünyanı "fərqləndirənlərin" Cənubi Qafqazı yeni "fərqləndirmələrindən" qoruyan faktora çevrilmişdir. Bu statusun miqyasını, potensialını və gücünü hər birimiz anlamalıyıq! Dərk edib, Azərbaycana qarşı əl uzadanların əsl niyyətlərini adekvat təsəvvür etməliyik. Qəbul etməliyik ki, Azərbaycan məsələsi onun hər bir vətəndaşının məsələsidir!

Elə bir məsələdir ki, bizim mənəviyyatımızdan, ruhumuzdan, əxlaqımızdan, intellektual imkanlarımızdan və sosial fəaliyyətindən istifadə edib, Cənubi Qafqazı yenidən "fərqləndirmə" qapalı dairəsinə salmağa çalışırlar. Bunun üçün bizim aramıza nifaq salmaq niyyətindədirlər. Deməli. hər birimizi özümüzdən soruşmadan bu oyunun oyunçusu kimi görürlər. Ümid edirlər ki, azərbaycanlılar təxribata uyaraq özlərini məhv etməyə imkan yaradacaqlar. Yəni siyasi və geosiyasi anlamda Azərbaycan məsələsi real həyatda mənim, sənin, onun, hər bir azərbaycanlının ölüm-qalım məsələsidir. Ləyaqətli və qanun əsasında yaşayıb-yaşamamaq məsələsidir. Bu məqamda çox önəmli bir məsələni vurğulamaq lazımdır.

Liderlik qüdrəti və inklüziv legitimlik

Məsələnin bu tərəfi indiki mərhələdə informasiya müharibəsində olduqca aktualdır. Çünki "fərqləndirənlər" yaxşı bilirlər ki, Azərbaycan Respublikasının dövlət kimi uğurlarının memarı Prezident İlham Əliyevdir. İlham Əliyev siyasi varislik institutunun Cənubi Qafqazda səmərəli ola biləcəyini hər kəsə sübut etmiş liderdir. Bu, tarixi və siyasi baxımdan çox mühüm hadisədir. Çünki İlham Əliyev nümunəsi təsir potensialına görə yalnız Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədləri ilə məhdudlaşmır. Əks tərəfi İlham Əliyevin lider kimi regional və multiregional miqyasda çox sayda dövlət, ölkə və toplumları bir araya gətirə biləcək potensiala malik olması rahatsız edir. Baxın, İlham Əliyev işğal altında olan əraziləri azad etdi və Azərbaycan cəmiyyətini birləşdirdi. Onun azərbaycanlı gəncləri vətənpərvərlik, multikulturalizm, milliliklə bəşəriliyi özündə birləşdirən fərdlər ruhunda yetişdirdiyini hər kəs görür.

İndi də görürlər ki, İlham Əliyev Yaxın Şərq, Cənubi Qafqaz, Mərkəzi Asiya və Uzaq Şərq geosiyasi məkanlarını siyasi anlamda bir araya gətirir. Çinlə strateji əməkdaşlıq qurmanın konkret müddəalarını müzakirə edir, Rusiya ilə strateji müttəfiqliyi təkmilləşdirir, Türkiyə ilə əlaqələri yeni səviyyəyə yüksəldir, İranla münasibətlərin əsl dostluq və qardaşlıq müstəvisinə gətirilməsi üçün möhtəşəm addımlar atır, Gürcüstanla strateji tərəfdaşlığı daha da inkişaf etdirir.

Bundan başqa, İlham Əliyev İsraillə də münasibətləri normal vəziyyətdə saxlamaqla Fələstin məsələsində öz mövqeyini açıq ifadə edir, Avropa Birliyi üzvləri ilə əməkdaşlığı enerji və milli təhlükəsizliklərin vəhdəti kontekstində inkişaf etdirir. Uzaq ABŞ belə, Azərbaycanla əməkdaşlığın perspektivinə çox inanır. Afrikada müstəmləkə siyasətinin qurbanları nicat yolunu Azərbaycanla bir yerdə mübarizə aparmaqda görürlər. Fransa kimi güclü bir dövlət Azərbaycana bu prosesdə mane ola bilmir!

Bütün bunlar faktdır və eyni zamanda, Azərbaycana qarşı informasiya müharibəsini daha da alovlandıran faktorlardır. Çünki səmimi olmayan, öz marağı müstəvisində hər yerdə "fərqlilikləri fərqləndirməklə" məşğul olmağı təfəkkürünün əsas işlək mexanizminə çevirənlər bu reallıqları asan həzm etməzlər! Onlar çox müxtəlif üsullarla hər birimizin beyninə, qəlbinə və ürəyinə nüfuz edərək özümüzə qarşı şübhə oyatmağa çalışmaqdadırlar. Onlar azərbaycanlıları öz möhtəşəm liderləri haqqında yanlış fikirdə olmağa təhrik edən qeyri-səmimi rəqiblərdir. Bu üsulla İlham Əliyevin liderliyinin inklüzivliyinə zərər verməyə çalışırlar! İndi aparılan informasiya savaşının geosiyasi "yükü" bu dərəcədə ağırdır!

Təsəvvür edin: Azərbaycan lideri qısa tarixi müddətdə dövləti, ölkəni, cəmiyyəti, regionu, bütövlükdə, Türk dünyasını haradan haraya gətirdi. Və bu proses eyni templə davam etsə, regional və qlobal miqyasda geosiyasi mənzərə necə dəyişə bilər? Yəni, sadə dillə desək: Azərbaycan bu yolla özünü, regionu və dünyanı hara aparır? Bizdə bu sual çox nikbin və konstgruktiv-yaradıcı əhval yaradır. Başqa cür fərqlənmə məntiqi görmək istəyənlər üçün isə məhşər yuxusudur.

Bir də bu mövqedən Azərbaycanda aparılan informasiya savaşının "iç cəbhəsi"nə nəzər salın. Nələri görürsünüz?

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki, fəlsəfə elmləri doktoru